

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Східнослов'янська філологія

Збірник наукових праць

Випуск 33

Бахмут, 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Східнослов'янська філологія

Збірник наукових праць

Випуск 33

Бахмут
2021

ISSN 1992-9196

УДК 81+801+882+82

C92

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ 23065-12905Р.

Друкується за рішенням вченої ради
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Протокол № 4 від 11 листопада 2021 р.

Рецензенти: д. філол. н., проф. О. С. Киченко
д. філол. н., проф. О. С. Силаєв

Редакційна колегія:

д. філол. н. А. Р. Габідулліна – головний редактор
д. філол. н. С. А. Комаров – заст. головного редактора
к. філол. н. І. М. Архіпова – відповідальний редактор
д. філол. н. В. А. Глущенко, д. філол. н. Я. Ю. Голобородько, д. філол. н.
Н. В. Дьячок, д. філол. н. Т. М. Жужгіна-Аллахвердян, д. філол. н.
Т. М. Марченко, к. філол. н. Є. М. Беліцька, к. філол. н. Л. В. Боброва,
к. філол. н. О. В. Круть, к. філол. н. Н. П. Пожидаєва, к. філол. н.
Т. М. Радіонова, к. філол. н. І. О. Скляр, провідний фахівець Т. Ф. Русакевич.

C92 **Східнослов'янська філологія:** зб. наук. пр. / Горлівський інститут
іноземних мов; Донбаський державний педагогічний університет. Редкол.:
А. Р. Габідулліна та ін. Вип. 33. Бахмут: ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2021. 188 с.

Збірник присвячено дослідженню актуальних проблем філології. Для наукових
співробітників, спеціалістів-філологів, аспірантів, студентів-філологів,
викладачів літератури і мов у школі.

ISSN 1992-9196

УДК 81+801+882+82

УДК 82-311.1(410.1)

РОМАНИ «ЗАКОХАНІ ЖІНКИ», «КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛІ»

Д. Г. ЛОУРЕНСА У ПСИХОПОЕТИКАЛЬНОМУ ЗРІЗІ

Скляр І. О.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»
<https://orcid.org/0000-0002-1660-3899>
i.skliar@forlan.org.ua

АНОТАЦІЯ

**Скляр І. О. Романи «Закохані жінки», «Коханець леді Чаттерлі»
Д. Г. Лоуренса у психопоетичному зрізі.**

У статті здійснюється аналіз окремих психологічних особливостей романів Д. Г. Лоуренса. Основна увага акцентується на таких засобах і прийомах психологічного зображення, якими автор романів послуговується для вираження своєрідної індивідуальності того чи іншого персонажа у зв'язку із визначенням «зовнішньої» та «внутрішньої» точки зору в аспекті психопоетики. Об'єктом дослідження постали романи Д. Г. Лоуренса «Закохані жінки» (*Women in Love*, 1920), «Коханець леді Чаттерлі» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928).

Ключові слова: «внутрішня» точка зору, «зовнішня» точка зору, множинність точок зору, психологічний опис, психологічний коментар, психологічна розповідь.

SUMMARY

**Skliar I. O. Novels «Women in Love», «Lady Chatterley's Lover» by
D. G. Lawrence in a Psychopoetic Cut.**

The author examines the peculiarities of the image of the «inner» and «outer» person in the novels of D. G. Lawrence, analyzes the system of means, techniques and forms that the writer uses to express the individuality of this or that character in

connection with the definition of «external» and «internal» point of view in the aspect of psychopoetics. The «internal» point of view in the works is achieved by means of several principally different methods: from the point of view of the character himself; from the point of view of the all-knowing observer, who is able to penetrate into his inner state. The author of the article proves, that such methods make it possible to explore and analyze psychological and mental processes in the image of the characters (feelings, thoughts, feelings, experiences, impressions, perceptions etc.). The «external» point of view is applied with reference to certain facts, emphasizing the objectification of the description, the non-involvement of the author and the narrator in a particular action. The use of the reception of multiple simultaneous points of view in a sequential narrative is characterized by the ability to convey the process of a state: «what», «how», «why» the characters thought or felt.

The objects of study were the novels of D. G. Lawrence: «Women in Love» (1920), «Lady Chatterley's Lover» (1928).

Key words: «Internal» point of view, «external» point of view, plurality of points of view, psychological description, psychological commentary, psychological narrative.

Постановка проблеми. Сфера наукових інтересів літературознавства розширює свої межі, продукуючи, з одного боку, нові дослідницькі методології, з іншого, сприяє увиразненню національної специфіки літературних жанрів світової літератури.

Необхідність переосмислення специфіки світової літератури поряд із загальними процесами, що відбуваються у світовій гуманітаристиці, зумовлює активне залучення методологій суміжних дисциплін для розв'язання питань, які зазвичай залишалися поза науковими інтересами вітчизняного літературознавства.

Психопоетика, що постає на межі психології та літературознавства, досліджує проблеми поетики з погляду художньої психографії, психології сприймання художнього твору, психології героїв твору та психологічних

проблем, форми й засоби, які в художньому творі передають і відображають психологію героїв, а також постає як метод детального опису психологічної динаміки всередині прозового мовлення тощо.

У своїх численних працях [2; 3; 4] ми звертались по нові наукові здобутки-пошуки у галузі психопоетики літературознавчої для залучення до вже існуючих теорій і методологій аналізу твору, робили спроби узагальнити понятійний апарат та оформити його у цілісну систему психопоетикального аналізу художнього твору й особистості митця, процесу творчості. У цій статті наш досвід стане у пригоді до висвітлення окремих аспектів романів Д. Г. Лоуренса «Закохані жінки» (*Women in Love*, 1920), «Коханець леді Чаттерлі» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Д. Г. Лоуренса досить широко досліджена у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві. Літературно-критичні праці авторитетних учених присвячені дослідженню творчості митця в аспекті розвитку англійського модернізму (Г. Анікін, Л. Дурова, Е. Кахова), літературно-естетичних площин модернізму в прозі (Н. Бушманова), шляхів розвитку англійського роману 1920-1930 -х рр. (Н. Михальська, Д. Жантієва, В. Івашева), поетики англійського психологічного роману (Н. Жлуктенко) тощо.

Сучасні дослідження переважно скеровані на вивчення філософських поглядів Лоуренса на природу і характер взаємовідносин людини, зокрема на визначення гендерних ролей у його романах (О. Бандровська, С. Мамедова), міфологізації романного героя (В. Кравченко), інтермедіальних аспектів прози 1910 -х рр. (К. Антонова); аналіз творчості у зв'язку із концепцією З. Фрейда про незадоволеність культурою (С. Кондраков), вплив психоаналізу безпосередньо на літературно-критичну творчість письменника-дослідника (Т. Мельниченко), самотність англійської нації (О. Філіпова), компаративні дослідження есеїстики (О. Нагачевська) тощо.

Перелік зарубіжних досліджень, присвячених творчості Д. Г. Лоуренса, також досить солідний. Найбільш ґрунтовними є праці Ед. Гарнета,

Р. Дрейпера, Д. Лоджа, М. Белла, К. Кларка, предметом дослідження яких постали: проблема художнього методу, стильових принципів в романах як новаторських підходів в англійській літературі, специфіки побудови характерів персонажів.

Попри те, що творчість англійського митця є широко дослідженою ученими, окремі питання все ж залишились поза їхньою увагою. До таких належить і питання окремих психопоетичальних аспектів романів Д. Г. Лоуренса, яке, власне, увиразнює **перспективність і актуальність** даного дослідження на сучасному етапі розвитку літературно-критичної думки.

Формулювання цілей статті. Метою нашої наукової розвідки є дослідження системи засобів і прийомів, якими письменник послуговується для вираження індивідуальності того чи іншого персонажа у зв'язку із визначенням «зовнішньої» та «внутрішньої» точки зору в романах Д. Г. Лоуренса «Закохані жінки» (*Women in Love*, 1920), «Коханець леді Чаттерлі» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928).

Виклад основного матеріалу дослідження. Девід Герберт Лоуренс (David Herbert Lawrence, 1885–1930) – класик англійської модерністської літератури ХХ ст. Він є автором десяти романів, стількох же збірок поезій, драматичних творів, есеїв, літературно-критичних статей. Всесвітнє визнання Д. Г. Лоуренс отримав завдяки романам «Білий павич» (*The White Peacock*, 1911), «Порушник кордонів» (*The Trespasser*, 1912), «Сини й коханці» (*Sons and Lovers*, 1913), «Райдуга» (*Rainbow*, 1915), «Закохані жінки» (*Women in Love*, 1920), «Коханець леді Чаттерлі» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928).

Митці початку ХХ ст. прагнули нових творчих пошуків, зокрема оновлення існуючих художніх форм, нових виражальних і зображальних засобів для створеної ними нової дійсності, що протиставлялась звичним нормам сприйняття реальності, формування образу нового типу героя. Реакція Лоуренса на літературну ситуацію в Англії виокреслилась у його літературно-критичних статтях, есе, щоденникових записах, епістолярії. Одним із важливих його маркерів було посилене звернення до внутрішнього світу людини, до її

духовного і душевного життя, врешті-решт, сексуального, що в літературному процесі чітко окреслювалось як загальна психологізація літератури. Він став автором праць «*Psychoanalysis and the Unconscious*» («Психоаналіз і підсвідоме», 1921), «*Fantasia of the Unconscious*» («Фантазія на тему про несвідоме», 1922).

Авторська психологічна розповідь: форми й прийоми вираження.

Будуючи оповідь у творі, письменник переважно послуговується двома способами зображення: він описує, посилаючись на ту чи іншу *індивідуальну свідомість*, тобто свідомо використовує якусь *суб'єктивну точку зору*, або ж описує події *об'єктивно* [див. 5, с. 67]. Іншими словами, він може оперувати даними якогось сприйняття або відомими йому фактами. Отже, у випадках, коли авторська точка зору спирається на ту чи іншу індивідуальну свідомість, ми розуміємо *психологічну точку зору*. *Суб'єктивний опис* характеризується посиланням на сприйняття героя; *об'єктивний* – викладом фактів, але не вражень.

Як зауважує Б. Успенський, поведінка персонажа може бути описана двома принципово різними способами: 1) *з точки зору стороннього спостерігача* (опис тієї поведінки, що доступна спостереженню зі сторони); 2) *з точки зору власне персонажа або всезнаючого спостерігача*, який має можливість проникнути в його внутрішній стан. У такому випадку описуються процеси (почуття, думки, відчуття, переживання, враження тощо) [див. 5, с. 68]. Відповідно у такому випадку можна говорити про «зовнішню» і «внутрішню» (по відношенню до об'єкта опису) точку зору.

У романах Д. Г. Лоуренса ми віднаходимо багату систему композиційно-оповідних форм, за допомогою яких здійснюється зображення різноманітних сторін внутрішнього світу, різних душевних станів. Переважним різновидом оповіді у прозових творах є *психологічна розповідь від третьої особи*, що ведеться «нейтральним», «стороннім» розповідачем, яка наділена рядом переваг у зображенні внутрішнього світу, *орієнтована на форму психологічного аналізу як авторська розповідь про думки й почуття персонажа*. Автор

уводить читача у внутрішній світ героя та зображує його детально й глибоко; часом простежується причинно-наслідковий зв'язок між думками, переживаннями героїв.

Розглянемо приклади епізодів, в яких реалізується психологічна «внутрішня» точка зору, визначимо прийоми її вираження.

Варіант 1. Точка зору стороннього спостерігача, який все бачить і розуміє: «*Connie and he were attached to one another, in the aloof modern way. He was much too hurt in himself, the great shock of his maiming, to be easy and flippant. He was a hurt thing*» [6]. Точка зору сповнена оціночних суджень, і це допомагає читачу відчувати стан персонажа.

Варіант 2. Точка зору стороннього спостерігача змінюється точкою зору власне персонажа у зображенні пережитих відчуттів і психологічного стану персонажів під час інтимних сцен у романі «Коханець леді Чаттерлі». Точка зору спостерігача: «*But her will had left her. A strange weight was on her limbs. She was giving way. She was giving up. <...> And as it subsided, he subsided too and lay utterly still, unknowing, while her grip on him slowly relaxed, and she lay inert. And they lay and knew nothing, not even of each other, both lost. <...> coming to the terrible moment when he would slip out of her and be gone*» [6]. У наведеному уривку персонаж описується з «внутрішньої» точки зору, коли розповідач посідає позицію *всеосяжного спостерігача, який все бачить*. У такому випадку наявні спеціальні вирази, що описують внутрішній стан, зокрема verba sentiendi (лат. дієслова *чутливості*). Таким чином, формальною ознакою зазначеного типу опису є вживання в тексті спеціальних дієслів внутрішнього стану. Опис психічного стану героїні передано за допомогою *прямої авторської характеристики*.

Точка зору Конні: «*She saw his eyes, tense and brilliant, fierce, not loving. <...> She could do nothing. She could no longer harden and grip for her own satisfaction upon him. She watched his face, and the passion for him moved in her bowels. She resisted it as far as she could, for it was the loss of herself to herself*» [6].

Варіант 3. «Внутрішня» точка зору з *посиланням на сприйняття* власне героя яскраво простежується в епізоді, в якому описується щире почуття заздрості Констанції по відношенню до місіс Флінт, яка, на відміну від неї, може відчувати (переживати) материнські почуття щодня. Точка зору персонажа змінюється точкою зору спостерігача. Точка зору Конні: «It was a dear little thing <...> *How warm and fulfilling somehow to have a baby, and how Mrs Flint had showed it off! She had something anyhow that Connie hadn't got, and apparently couldn't have*». Точка зору спостерігача: «*And Connie had been just a bit, just a little bit jealous. She couldn't help it*» [6].

Варіант 4. Множинність одночасного використання точок зору в послідовній оповіді характеризується поєднанням різних точок зору під час опису [див. 5, с. 78]. Такий спосіб зображення проявляється в тому, що відносно різних персонажів, які беруть участь в одній і тій самій сцені, говориться не лише про те, що вони зробили, але й про те, «що» та «як» вони подумали або відчували.

За приклад може слугувати епізод з роману Д. Г. Лоуренса «Закохані жінки», в якому сестри Бренгуен (Урсула і Гудрун) розмірковують про шлюб.

Точка зору Гудрун: «<...> *one needs the EXPERIENCE of having been married <...> Possibly undesirable, but bound to be an experience of some sort. <...> But if there did happen to come along a highly attractive individual of sufficient means – well <...> It seems to be the inevitable next step*» [7].

Точка зору Урсули: «*More likely to be the end of experience. When it comes to the point, one isn't even tempted – oh, if I were tempted, I'd marry like a shot. I'm only tempted NOT to*» [7].

Точки зору сестер на проблему шлюбу супроводжуються контрастною авторською констатацією стану молодих жінок: «*They both laughed, looking at each other. In their hearts they were frightened*» [7].

Чимало прикладів множинних точок зору застосовано автором в романі «Закохані жінки». Вони стосуються вираження поглядів на призначення людини, вираження індивідуальності людини (Біркін і Джереальд), визначення

сутності жінки (Джеральд і Урсула), проблеми національної приналежності (Джеральд, Герміона, Біркін) тощо. Та, як правило, носій якоїсь однієї точки зору є виразником ідеологічної позиції Лоуренса-митця. Наприклад, Біркін: «*One man isn't any better than another, not because they are equal, but because they are intrinsically OTHER, that there is no term of comparison*» <...> «*But I should like them to like the purely individual thing in themselves, which makes them act in singleness*» [7].

«Зовнішня» (щодо описуваної особи) точка зору застосовується з посиланням на певні факти з підкресленням об'єктивізації опису, непричетності автора, розповідача опису до цієї дії.

Виключним об'єктивізмом позначений опис сестер Бренгуен («Закохані жінки»): «*But both had the remote, virgin look of modern girls, sisters of Artemis rather than of Hebe. Gudrun was very beautiful, passive, soft-skinned, soft-limbed. Her look of confidence and diffidence contrasted with Ursula's sensitive expectancy*» [7].

Про атмосферу родини, в якій живе Джеральд Кріч (до слова, виразник протилежної, відносно до Лоуренса-автора, ідеологічної позиції), та атмосферу будинку: «*There was a strange freedom, that almost amounted to anarchy, in the house. It was rather a resistance to authority, than liberty*» («В доме царил странный дух свободы, скорее даже анархии. Но это была не всеобщая вольница, а, вероятно, свобода наперекор власти») [7].

Існує чимало прийомів і способів передачі «чужого» слова (слова розповідача й слова персонажа). У романах Д. Г. Лоуренса яскраво застосовується прийом *психологічного самоаналізу (самохарактеристики)* та його різновиди, зокрема *самоаналіз і саморозкриття* героя. За першого способу (*самоаналіз*) – читач спостерігає за розповіддю про переживання щодо власного внутрішнього світу персонажів, але наче зі сторони. У такому плані розповідь оформлюється як *спогад-аналіз*. За другого (*саморозкриття*) – герой безпосередньо висловлює свої думки й почуття, передає потік душевного життя, часто у формі сповіді, час переживань збігається з часом його

зображення: герой говорить про те, що він відчуває в конкретний момент [див. 1, с. 81].

Прийом *психологічного самоаналізу* спостерігаємо в епізоді («Коханець леді Чаттерлі»), коли Констанція Чаттерлі подорожує різними країнами з метою поправити своє здоров'я та вдається до аналізу власного стану. Цей аналіз подекуди поєднується зі спогадами про Рагбі, про чоловіка Кліффорда, хоч би яким він був їй ненависним. І, врешті-решт, як результат такого самоаналізу й саморозкриття, – причинно-наслідковий висновок героїні. Конні не припиняла себе час від часу запитувати, чому її по-справжньому ніщо не радує, не викликає в ній захоплення: *«Why don't I really care! Why am I never really thrilled? How awful, that I don't really care about the landscape any more! But I don't. I just don't care for the landscape any more. <...> Why should one stare at it? Why should one? It's rather awful. No, she found nothing vital in France or Switzerland or the Tyrol or Italy»* [6]. Шляхом аналізу вона висновує: *«And it was all less real than Wragby. Less real than the awful Wragby! She felt she didn't care if she never saw France or Switzerland or Italy again. They'd keep. Wragby was more real. As for people! people were all alike, with very little difference. They all wanted to get money out of you: or, if they were travellers, they wanted to get enjoyment, perforce, like squeezing blood out of a stone. Poor mountains! poor landscape! it all had to be squeezed and squeezed and squeezed again, to provide a thrill, to provide enjoyment. No! said Connie to herself I'd rather be at Wragby, where I can go about and be still, and not stare at anything or do any performing of any sort. This tourist performance of enjoying oneself is too hopelessly humiliating: it's such a failure. She wanted to go back to Wragby, even to Clifford, even to poor crippled Clifford»* [6]. Інтеріоризоване мовлення героїні (невласне пряме мовлення, діалог із самою собою) допомагає відтворити правдивий характер її стану, а психологічна правдивість внутрішнього мовлення лише підкреслює та увиразнює індивідуальність переживання та мисленнєвий процес, в який була занурена Констанція.

Психологічний опис, психологічний коментар і психологічна розповідь як різновиди авторського психологічного зображення. Психологічний опис має на меті відображення *статичних* почуттів, переживань, настроїв героя, але не власне його думок. Так, читаючи лист від свого коханця Олівера Меллорса, Конні Чаттерлі переповнювала суцільна злість, адже він жодного разу не запитав, як вона переживає ту ситуацію, в якій обидва вони опинились, або її охопило обурення від того, що він жодним чином її ані втішив, ані підбадьорив словом. Вона хотіла, щоб Олівер сказав її чоловіку про те, що він пишається бути коханцем своєї пані, проте нічого подібного в листі вона не прочитала. У зв'язку із цим автором подається опис психологічного стану: «*She was angry, with the complicated and confused anger that made her inert. She did not know what to do nor what to say, so she said and did nothing*» [6].

Психологічний опис у романі «Закохані жінки» зосереджено навколо відтворення відчуттів однієї з головних героїнь твору, Урсули Бренгуен: «*Ursula was aware of the house, of her home round about her. And she loathed it, the sordid, too-familiar place! She was afraid at the depth of her feelings against the home, the milieu, the whole atmosphere and condition of this obsolete life. Her feeling frightened her*» [7].

Психологічна розповідь характеризується динамікою думок, емоцій, відчуттів. Такий різновид авторського зображення спостерігаємо в епізоді роману «Коханець леді Чаттерлі», в якому описується стан Констанції Чаттерлі під час читання нею листа від чоловіка Кліффорда. В ньому йшлося про Олівера Меллорса, а точніше про з'ясування стосунків із його законною дружиною: «*This news affected Connie in her state of semi-stupefied ell being with vexation amounting to exasperation. Now she ad got to be bothered by that beast of a woman! Now she must start and fret! She had no letter from Mellors. Let him write! But how hateful! Now everything was messed up!*» [6], «*Connie resented this*» («Конні возмутилась») [6].

Психологічний коментар (аналіз) відзначається акцентуванням уваги автора на найменших порухах думок героя. Прочитавши лист від місис Болтон

(доглядальниця містера Кліффорда Чаттерлі), яка повідомила деталі про скандальну історію егеря Олівера Меллорса, Констанція переживає невимовний біль: «*This was a nasty blow to Connie. She felt angry with him. Connie remembered the last night she had spent with him, and shivered. It was really rather disgusting. It would be well to be rid of him, clear of him altogether. How unspeakably humiliating! She was weary...She was afraid, terrified of society and its unclean bite*» [6]. Психологічний коментар про стан героїні увиразнюється емотивною лексикою: *страшний удар, обурювалася, здригнулася, змучилася, приниження, смертельно боялася, панічний страх.*

Незважаючи на показну впевненість і гордість, Герміона («Закохані жінки») є досить вразливою, позбавленою природної цільності. Про це засвідчує наступний психологічний коментар: «*All her life, she had sought to make herself invulnerable, unassailable, beyond reach of the world's judgment. And yet her soul was tortured, exposed. She always felt vulnerable, vulnerable, there was always a secret chink in her armour... It was a lack of robust self, she had no natural sufficiency, there was a terrible void, a lack, a deficiency of being within her*» [7].

Отже, точки зору у вигляді розповідей переважно побудовані таким чином, що більша частина тексту представлена невластне прямим мовленням героїв у вигляді відносно закінчених відрізків (абзаци). Подекуди вони супроводжуються вхідними фразами, що належать спостерігачеві зі сторони (автору), а наступні дослівно передають хід думок персонажа.

Зображення внутрішнього світу з різних точок зору оформлена у вигляді розповіді від 3-ї особи. Така форма дозволяє авторові без будь-яких обмежень вводити читача у внутрішній світ персонажа й показувати його детально та глибоко. За такого способу розповіді для автора не існує таємниць у душі персонажа: він знає все про нього, може простежити детально внутрішні процеси, простежити зв'язок між думками, переживаннями, настроями. Розповідач спроможний прокоментувати плин психічних процесів та їхнє значення наче зі сторони, розповісти про ті душевні порухи, які сам герой не помічає або яких не бажає визнавати

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Психологічна точка зору в романах характеризується своєю *об'єктивністю* («Закохані жінки») та *субоб'єктивністю* («Коханець леді Чаттерлі»), а по відношенню до об'єкта опису ми називаємо їх «внутрішньою» і «зовнішньою». Висвітлення «внутрішньої» точки зору у творах досягається за допомогою кількох принципово різних способів: 1) з точки зору власне персонажа; 2) з точки зору всезнаючого спостерігача, який має можливість проникнути в його внутрішній стан. Такі способи дають змогу дослідити й проаналізувати психологічні й психічні процеси в зображенні героїв (почуття, думки, відчуття, переживання, враження, сприйняття тощо). «Зовнішня» точка зору застосовується з посиланням на певні факти, з підкресленням об'єктивізації опису, непричетності автора й розповідача до певної дії. Застосування прийому множинної одночасної кількості точок зору в послідовній оповіді характеризується можливістю передати сам процес того чи іншого стану: «що», «як», «чому» персонажі подумали або відчули. Проте «множинність» точок зору не створює ефект співставлення, а подається прозаїком як їх синтез. У такій ситуації розповідач посідає позицію *усезнаючого спостерігача* («ірреальну», за Б. Успенським) *й не бере безпосередньої участі в дії*, проте йому стають доступні не лише всі вчинки, але й усі думки й відчуття.

Ідеологічний рівень романів розкривається за допомогою послідовного чергування кількох точок зору (авторської позиції щодо зображуваного світу). Відмінність точок зору самого автора, розповідача, будь-якої діючої особи проявляється в тому, як той або інший носій точки зору оцінює навколишню його дійсність.

Розповсюдженим способом вираження точок зору є невласне пряме мовлення, внутрішній монолог і внутрішній діалог із самим собою, монолог-спогад і монолог-роздум тощо. Психологічна розповідь від третьої особи дозволила Д. Г. Лоуренсу не тільки детально й художньо переконливо

відтворити складні й суперечливі стани людської душі, а й розкрити двоплановість, невідповідність ірраціонального й раціонального в психологічному світі – відтворити складні стани внутрішньої боротьби, психологічну конфліктність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Есин А. Б. Психологизм русской классической литературы: книга для учителя. М.: Просвещение, 1988. 176 с
2. Скляр І. О. Внутрішній світ персонажа в психопоетичальній площині. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/531> (дата звернення: 15.10.2021).
3. Скляр І. О. Психопоетика літературознавча/лінгвістична/психіатрична: кореляція змістових аспектів. URL: https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/view/2031 (дата звернення: 12.09.2021).
4. Скляр І. О. Точки зору як репрезанти авторської свідомості: психопоетичальне осмислення проблеми. URL: http://forlan.org.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/103/Skliar_Science%20Review_7%287%29_v.5.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.10.2021).
5. Успенский Б. А. Поэтика композиции. Санкт-Петербург: Азбука, 2000. 352 с.
6. Lawrence D. H. Lady Chatterley's Lover. URL: http://www.online-literature.com/dh_lawrence/lady_chatterley_lover/ (дата звернення: 11.10.2021).
7. Lawrence D. H. Women in Love. URL: http://www.online-literature.com/dh_lawrence/women_in_love/ (дата звернення: 11.10.2021).